

УДК 347.45/47

Блащук Т. В.*кандидат юридичних наук**доцент кафедри цивільно-правових дисциплін**Інституту права ім. І.Малиновського**Національного університету «Острозька академія», адвокат*

ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ (МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ) В УМОВАХ РЕФОРМИ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. Згідно ст. 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю в державі є людина, її життя та здоров'я [1]. При цьому, у ст. 49 Конституції України зазначено, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Далі в зазначеній статті Основного Закону міститься роз'яснення: «Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності».

Таким чином, поняття «медичне обслуговування» та «медична допомога» згадуються в Конституції України. Проте, в Конституції

© Блащук Т. В., 2017

© Національний університет «Острозька академія», 2017

-
- Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

України не згадуються медичні послуги, які можуть отримувати громадяни України, хоча це поняття широко застосовується.

Разом з тим, однією з найпоширеніших підстав виникнення правовідносин у сфері надання медичних послуг є договір з надання медичних послуг.

Метою цієї статті є здійснення теоретико-правового аналізу поняття, ролі та предмету договору про надання медичних послуг в умовах реформування медичної галузі.

Питання правового регулювання надання медичних послуг та договору про надання медичних послуг були предметом дослідження таких вітчизняних науковців як С. Антонов, І. Венедіктова, А. Герц, Г. Миронова, Р. Майданик, О. Смотров та інші.

Аналіз стану розробки проблеми свідчить про те, що недостатньо дослідженим є питання щодо визначення поняття договору про надання медичних послуг та його предмету. Це обумовлено різними факторами, в тому числі тим, що питання реформування медицини довгий час залишалось поза увагою законодавця, в той час як постійні інтеграційні процеси до міжнародних співтовариств, змушують Україну коректувати її внутрішнє законодавство відповідно до міжнародних вимог.

У медичній практиці як закладів охорони здоров'я, так і приватно-практикуючих лікарів врегулювання відносин між ними та пацієнтом здебільшого здійснюється за допомогою підписання готових форм договору або отримання згоди пацієнта на медичні маніпуляції.

Така практика діє в багатьох країнах, проте в Україні типових офіційних умов договору про надання медичних послуг немає, що призводить до численних спорів.

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

Г.А. Миронова наводить приклад випадку, що стався у 2005 році та мав доленосні наслідки в сфері правового регулювання попередніх розпоряджень пацієнта. Тоді померла Т. Шайво, пацієнтка американської лікарні, яка у віці 26 років впала в кому з причини зупинки серця. Протягом 15 років її протримали у напіввегетативному стані та сперечалися, чи відключати її від апарата штучної підтримки життя. У процесі взяли участь суди, губернатор, Конгрес США, що прийняв спеціальний закон, та президент Дж. Буш-молодший. Її навіть двічі відключали, але встигали втрутитися відповідні інстанції і машина набирала нових обертів. Цей випадок значно вплинув на готовність американців зафіксувати свою волю щодо методів лікування у відповідних договорах, а також загострив публічні та наукові обговорення таких питань [2; С. 227].

Разом з тим, така погоджена згода пацієнта на думку Р. Майданика є формою договору по надання медичних послуг [3; С. 54], з чим слід погодитись.

Зміни законодавства у сфері медичного обслуговування населення потребують нового підходу до визначення ролі цивільно-правового договору у регулюванні медичних відносин. Видається, що такий договір має стати основним актом, який покликаний визначити права та обов'язки закладів охорони здоров'я та приватно-практикуючих лікарів, а також пацієнтів.

Відповідно до Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р [4], для запровадження в Україні пропонується модель державного солідарного медичного страхування... Основним джерелом фінансування оновленої системи охорони здоров'я

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

залишаються кошти Державного бюджету України. Бюджетні кошти на фінансування медицини розподіляються через новий, сучасний механізм стратегічної закупівлі медичних послуг. Відбувається перехід від фінансування постатейних кошторисів закладів охорони здоров'я – бюджетних установ, розрахованих відповідно до їх існуючої інфраструктури (кількості ліжок, персоналу тощо), до оплати результату (тобто фактично пролікованих випадків або приписаного населення) закладам, які перетворюються на автономних постачальників цих послуг, а також аптекам як постачальникам призначених лікарями лікарських засобів.

19 жовтня 2017 року Верховна Рада України прийняла проект Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» № 6327 [5], у статті 4 якого, вказано, що держава гарантує повну або часткову оплату згідно з тарифом покриття за рахунок коштів державного солідарного медичного страхування наданих застрахованим особам необхідних медичних послуг та лікарських засобів, що передбачені державним гарантованим пакетом.

Одночасно було внесено зміни до Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 року [6] та визначено поняття медичної послуги.

Проаналізувавши прийнятий законопроект, можна зробити висновок про наявність двох груп правовідносин та двох рівнів договірного регулювання діяльності з надання медичних послуг.

Перша група правовідносин, виникає між центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері організації фінансування надання медичних послуг та лікарських засобів та особами (фізичними та юридичними), які беруть на себе зобов'язання надавати

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrmh.pdf>.

медичну допомогу (медичну послугу) безпосередньо фізичній особі (людині).

Такі правовідносини врегульовуються договором про медичне обслуговування населення, передбаченого у статті 10 проекту Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» № 6327. Договір про медичне обслуговування населення регулює і визначає умови та обсяг надання застрахованим особам медичних послуг та лікарських засобів, вимоги щодо їх якості, порядок оплати тарифу покриття за надані медичні послуги та лікарські засоби, права та обов'язки сторін, а також відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов такого договору, зокрема за порушення вимог щодо якості медичних послуг.

Вказаний договір є договором на користь третіх осіб – застрахованих осіб в частині надання медичних послуг та лікарських засобів постачальниками медичних послуг таким застрахованим особам. При цьому типова форма договору про медичне обслуговування населення, порядок його укладення, зміни та припинення, в тому числі порядок відбору суб'єктів господарювання для укладення договору та особливості фіксування вираження застрахованою особою наміру скористатися своїми правами за договором, затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Друга група правовідносин, виникає між особами (фізичними та юридичними), які беруть на себе зобов'язання надавати медичну допомогу (медичну послугу) безпосередньо фізичній особі (людині) та пацієнтом – фізичною особою, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога.

-
- Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

Такі правовідносини врегульовуються безпосередньо законодавством (наприклад, надання екстреної медичної допомоги [7]) або договором про надання медичних послуг.

Поняття договору про надання медичних послуг необхідно визначити виходячи із загальних положень про договір про надання послуг.

Цивільний кодекс України [8] у статті 901 визначає договір про надання послуг як договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Відтак, зміст послуги можуть складати як окрема дія чи їх сукупність (медична допомога, медична послуга), так і здійснення певної діяльності (медичне обслуговування).

Основи законодавства України про охорону здоров'я у статті 3 (з врахуванням змін, що вносяться проектом Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» № 6327) виділяють такі поняття:

- *медична допомога* – діяльність професійно підготовлених медичних працівників та *медична послуга* – діяльність закладу охорони здоров'я або фізичної особи – підприємця, які одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку. При цьому і допомога і послуга -спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

- *медичне обслуговування* – діяльність закладів охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які одержали відповідну ліцензію в

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

установленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я щодо надання послуг, які не обов'язково обмежуються медичною допомогою.

Таким чином, законопроект визначає, що договором повинно бути врегульовані всі групи відносин, які проте, відрізняються за змістом та суб'єктним складом.

Предметом таких договорів є відповідно: у договорі про медичне обслуговування населення – діяльність щодо надання послуг, які не обов'язково обмежуються медичною допомогою, а у договорі про надання медичних послуг – діяльність спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

Поняття медичної послуги не одноразово було предметом дослідження у вітчизняній науці.

А. Герц визначає, що медична послуга – визначена договором або законом дія чи комплекс дій медичної установи (лікаря) – послугодавців, спрямована на діагностику, лікування та профілактику лікування захворювання, які є самостійним виокремленим об'єктом і мають вартісну оцінку [9; С. 13]. Проте, таке визначення залишає поза увагою медичні маніпуляції, що не пов'язані із захворюванням, зокрема вагітність та пологи.

Г. Польнікова, вважає що медична послуга – це діяльність послугонадавача (лікаря) щодо підтримання і покращення здоров'я послугоотримувача (пацієнта), корисні властивості якої здатні задовольнити потреби споживача послуги безпосередньо під час здійснення цієї діяльності і результат якої не знаходить свого матеріального втілення [10; С. 324].

-
- Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

На думку С. Антонова, медична послуга – це вид професійної або господарської діяльності медичних закладів (організацій), фізичних осіб підприємців, які займаються приватною медичною практикою; що включає застосування спеціальних заходів стосовно здоров'я чи спрямованих на досягнення певних естетичних змін зовнішності. Слід додати, що медична послуга належить до фактичних послуг і містить в собі медичні заходи стосовно здоров'я, поліпшення чи підтримання стану, що є головною метою надання послуги [11; С. 20].

І. В. Венедіктова зазначає, що медичну послугу можна визначити як корисну діяльність надавача послуги, яка спрямована на задоволення потреб щодо здоров'я фізичної особи і має нематеріальний характер. [12]

Конституційний Суд України у пункті 3 мотивувальної частини Рішення у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» (справа про безоплатну медичну допомогу) від 29 травня 2002 року справа N 1-13/2002 [13], зазначив, що у визначеннях науковців, наданих суду «медична допомога» і «медична послуга» трактуються і як синоніми, і як антоніми, і як частина одна одної. Так само співвідносяться поняття «медична допомога» і «медичне обслуговування» та інші. І далі вказує, що цілісна правова дефініція цього поняття у законах України відсутня, а тому потребує нормативного врегулювання.

Поняття медичної послуги, що пропонується проектом Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» № 6327 у цьому контексті є необхідним.

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

Враховуючи сказане *медичну послугу як предмет договору про надання медичних послуг необхідно визначити як діяльність спеціальних суб'єктів* безпосередньо спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку із захворюванням пацієнта та у зв'язку з вагітністю та пологами, а також пов'язана з нею діяльність.

Основи законодавства України про охорону здоров'я у статті 3 визначають, що послуга з медичного обслуговування населення (медична послуга) – послуга, що надається пацієнту закладом охорони здоров'я або фізичною особою – підприємцем, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником. В якості замовника послуги з медичного обслуговування населення можуть виступати держава, відповідні органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи, у тому числі пацієнт.

Разом з тим, у такому визначенні акцентується увага на суб'єктах надання та отримання медичної послуги. Відтак, можна зробити висновок, що однією з характерних ознак медичної послуги є специфічний суб'єкт її надання, а також замовник послуги.

В якості суб'єктів надання медичних послуг можуть виступати виключно спеціальні суб'єкти. Такі суб'єкти у проекті Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» № 6327 називаються постачальниками медичних послуг, якими є заклади охорони здоров'я усіх форм власності та фізичні особи – підприємці, які одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та уклали договір про медичне обслуговування населення з центральним органом виконавчої влади, що

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrmh.pdf>.

реалізує державну політику у сфері організації фінансування надання медичних послуг та лікарських засобів.

Таким чином, стороною договору, що надає послугу (виконавець, постачальник) може бути особа, яка відповідає наступним ознакам:

- юридична особа, що має статус закладу охорони здоров'я або фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності з медичної практики;
- наявність ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики;
- наявність договору про медичне обслуговування населення з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері організації фінансування надання медичних послуг та лікарських засобів.

Стороною договору, яка споживає послугу є пацієнт, тобто фізична особою, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога.

Таким чином, на основі викладеного матеріалу можна зробити такі висновки.

Договір про надання медичних послуг це договір за яким виконавець зобов'язується надати медичні послуги (здійснювати медичне обслуговування населення) за відповідну плату. Предметом такого договору є медична послуга (медична допомога) або медичне обслуговування населення.

Поняття медична допомога та медична послуга відрізняються за суб'єктами діяльності, проте мають спільну мету такої діяльності.

Медична послуга – діяльність спеціальних суб'єктів безпосередньо спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

зв'язку із захворюванням пацієнта та у зв'язку з вагітністю та пологами, а також пов'язана з нею діяльність.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №30. – С. 1.
2. Миронова Г. А. Приватноправове регулювання особистих немайнових відносин у сфері надання медичної допомоги [Текст]: [моногр.] / Г. А. Миронова; відп. ред. О. Д. Крупчан. – К.: НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. – С. 227.
3. Майданик Р. Договір про надання медичних послуг / Р. Майданик // Медичне право. – 2010. – № 5(1). – С. 52-66.
4. Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р : [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80>
5. Проект Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» № 6327: [Електронний ресурс] .– Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH4VR00A.html
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України, 1993 р., N 4, ст. 19
7. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 р. № 2801-ХІІ // Офіційний вісник України. – 2012. – N 63. – Ст. 2570.
8. Цивільний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003, – N 11. – Ст. 461.

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

9. Герц А. А. Медична послуга як об'єкт правового регулювання / А. Герц // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція. – 2015. – № 15 Том2. – С.11-13.
10. Польнікова Г. Г. Медична послуга як різновид споживчих послуг / Г.Г. Польнікова // Актуальні проблеми приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова, 28 лют. 2014 р. – Харків, 2014. – С. 322–324.
11. Антонов С. В. Правова регламентація надання медичних послуг / С.В. Антонов // Управління закладом охорони зоров'я : журнал. – 2009. – № 2. С. 20.
12. Венедіктова І. В. Правова природа медичних послуг [Електронний ресурс] / І. В. Венедіктова. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
13. Рішення Конституційного Суду України від 25 листопада 1998 року. – Справа № 1-29/98.

Блащук Т. В.

Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі

У статті на основі аналізу наукової літератури, існуючого та пропонованого законодавства у сфері медичного обслуговування населення визначається поняття, роль та предмет договору про надання медичних послуг, співвідношення понять «медична допомога» та «медична послуга», вказується на ознаки суб'єкта надання медичних послуг.

▪ Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.

Ключові слова: договір, предмет договору, послуга, медична послуга, медичне обслуговування, пацієнт, сторона договору, законопроект, медична реформа, договір пор надання медичних послуг.

Блащук Т. В.

Договор о предоставлении медицинских услуг (медицинского обслуживания) в условиях реформы медицинской отрасли

В статье на основе анализа научной литературы, существующего и предлагаемого законодательства в сфере медицинского обслуживания населения определяется понятие, роль и предмет договора о предоставлении медицинских услуг, соотношение понятий «медицинская помощь» и «медицинская услуга», указывается на признаки субъект оказания медицинских услуг.

Ключевые слова: договор, предмет договора, услуга, медицинская услуга, медицинское обслуживание, пациент, сторона договора, законопроект, медицинская реформа, договор пор оказания медицинских услуг.

Blaschuk T. V.

Contract for the provision of medical services (medical care) in the context of the reform of the medical sector

In the article, based on the analysis of scientific literature, existing and proposed legislation in the field of medical care of the population, the concept, role and subject of the contract on the provision of medical services, the ratio of the concepts of «medical care» and «medical service» are determined, is indicated by the signs of the subject of the provision of medical services .

-
- Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrmh.pdf>.

Key words: contract, subject of the contract, service, medical service, medical service, patient, contract party, bill, medical reform, contract of delivery of medical services.

-
- Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі / Т. В. Блащук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17btvrnh.pdf>.